

Dr. H.F. Kohlbrugge (1803 – 1875)

Dankt de HEERE!

Psalm 118:1

Deze Psalm heeft onze dierbare Heer en Heiland ons nagelaten, nadat Hij, de Leidsman (Aanvanger) en Voleinder van ons geloof, hem zelf gezongen heeft in het aangezicht van de dood. Hij heeft hem laten opschrijven voor eeuwen ten behoeve van zijn Gemeente, opdat eens allen hem lezen, die in zulke benauwdheid verkeren, omdat zij gemeenschap hebben aan zijn lijden. Hij heeft ons deze woorden nagelaten opdat wij, juist in zulk een benauwdheid vanwege de zonde, als wij geen Vaderlijke hand kunnen vinden, maar slechts verschrikking en hel, nochtans weten: Eén is er in deze benauwdheid geweest, ja, Hij is er thans met u in – en zó heeft Hij daarin geklaagd, gezongen en gejuicht.

Daarom laat onze Heere deze Psalm ook aldus beginnen: Looft de Heere! Looft Hem, belijdt van Hem, dat Hij nochtans God en Vader is; zoals ook de apostel Paulus aanheft: "Gezegend zij de God en Vader van onze Heere Jezus Christus, die ons gezegend heeft met alle geestelijke zegening", – ons, vervloekte en doemwaardige zondaren! En nochtans zijn wij steeds vol angst. Want wat kan er, nadat wij van God af zijn en onze schuld nog dagelijks groter maken, bij ons anders zijn dan benauwdheid? Evenwel, ruimte heeft Hij beloofd. Ja, Hij heeft haar beloofd en Hij geeft haar ook. Maar de ene benauwdheid na de andere, het ene verlies na het andere, en het wordt steeds erger!

Maar juist zó maakt de Heere los van de aarde, los van vlees en bloed. Zó wekt Hij het verlangen naar de hemelse heerlijkheid, zodat steeds minder van de mens overblijft, maar dat hij arm wordt en steeds armer, dat hij een worm wordt en geen man. En over zulk een 'worm' wil God zich ontfemen! De grote God wil over zo iemand zijn vleugelen uitbreiden en hem genadig zijn! Ja, Hij wil mij genadig zijn in mijn benauwdheid, niet om mijnentwil, maar om zijnentwil, om Gods wil, om zijn waarheid en eer. Ook op zulk een 'worm' wil God neerzien in genade en barmhartigheid en hem al zijn zonden vergeven, zodat hij zingen mag: "Ik heb de eeuwige dood verdiend en erf het eeuwige leven."

Looft de Heere! Waar gaat het verder heen? In de diepe zee, mijn geliefden! Door de vreselijke woestijn, mijn geliefden! Door de Jordaan heen, mijn kinderen! Maar als deze rivier vol is, als haar wateren tot de hals toe reiken, kan men dan loven? De Heere loven? – Is het u niet genoeg, als u samen met de uwen genade gevonden hebt in de ogen van God? Of wat hebt u gezocht voor u en de uwen? Lag het hier, in dit leven of aan de andere zijde van het graf? Hebt u voor hen gejaagd naar geld en goed,

Inhoud

Meditatie	105
Doop en Grondwet (I) Dr. B.J. Spruyt, Gouda	106
De afgang van een kerkgebouw Drs. M. den Admirant, 's-Gravenhage	107
Nemen andere machten de plaats in van het christendom? Dr. H. Dubbelman, 's-Gravenpolder	109
Guido de Bres en de Nederlandse Geloofsbelijdenis Dr. A. Noordegraaf, Ede	110

Woord van Søren Kierkegaard (1813 – 1855)

Voor de verkondiging van de Waarheid wordt vereist, dat men bij het verkondigen volkomen onafhankelijk is van de mensen. De Waarheid wordt onwaar, wanneer men haar laat beïnvloeden door de mensen aan wie zij verkondigd wordt.

eer, pracht en lof bij de mensen? Is het u niet genoeg dat u genade gevonden hebt in de ogen van God met de uwen? Dat u met hen verzegeled bent met zijn zegel? Ja, zegt de ziel, dat zij mij genoeg! Ik geloof,

kom mijn ongelof te hulp, opdat ik geloof, door het graf heen en over het graf heen, zodat ik ondanks duivel, graf, zonde en hel nochtans de ogen ophef tot U en U houd voor de levende en waarachtige God!

Doop en Grondwet (I)

christelijke vrijheid en christelijke eenzaamheid

In dit artikel wil ik proberen iets te zeggen over het gegeven dat een land dat voorheen als christelijk en gedoopt gold, nu een land is geworden dat zich wil 'ontdopen' en een tiranniek bestel wil introduceren waarin klassieke rechten en vrijheden worden ingeperkt en afgeschafft.

Ik beschrijf eerst enkele recente voorbeelden die duidelijk maken dat een nieuwe ideologie – het dogma van de gelijkheid – tot een nieuw despotisme leidt. In het tweede gedeelte laat ik Groen van Prinsterer, C. S. Lewis, de mediëvist Richard Southern en Romano Guardini ons te hulp schieten om te duiden wat er precies aan de hand is. In het derde gedeelte, tot slot, probeer ik de keuze te schetsen waar ons land, en eigenlijk de gehele westerse cultuur, voor geplaatst is: de keuze voor een herbevestiging van de doop van onze cultuur door het christelijk geloof, de keuze voor christelijke vrijheid en tolerantie, of de keuze voor 'ontdoping', voor afrekening en ontwijding, en daarmee voor de slavernij van de ongebondenheid en de tirannie van een seculiere meerderheid.

Een ingrijpende beslissing

Het zal vrijwel niemand zijn ontgaan dat de Tweede Kamer onlangs een ingrijpende beslissing heeft genomen. Met een grote meerderheid van stemmen (116 tegen 30) namen onze volksvertegenwoordigers

een wetsvoorstel aan dat was bedacht en ingediend door de *Partij voor de Dieren*. De nieuwe wet verbiedt de rituele slacht van dieren, een praktijk die in Nederland al eeuwen onder de Joden bekend is en ook in islamitische kring wordt beoefend. De gedachte achter de rituele slacht is dat het bloed de ziel van het dier is en dat de mens dat niet mag consumeren. Deze geloofsopvatting heeft altijd respect en erkenning gevonden. De wet voor de praktijk van het slachten, die voorschrijft dat dieren verdoofd moeten worden geslacht, bevatte een uitzonderingsbepaling voor de rituele slacht, die verbiedt dat de dieren voor de slacht worden verdoofd.

Daaraan is nu dus een einde gekomen. Een oude praktijk die door de Grondwet werd beschermd (in het artikel over de godsdienstvrijheid) is nu verboden. De gedachte daarachter was dat het welzijn van dieren (die bij de rituele slacht meer zouden lijden dan wanneer zij voor de slacht eerst worden verdoofd) uiteindelijk toch zwaarder moet wegen. Omwille van een nieuw geloofsartikel, de rechten en het welzijn van het dier, is een klassiek grondrecht dus ingeperkt. Met name voor de Joodse minderheid is deze beslissing schokkend en vervreemdend. Zij zien zich nu gedwongen vegetariër te worden of hun vlees vanuit het buitenland te betrekken.

Maar voor iedere Nederlander heeft deze beslissing iets schokkends, als het goed is. Het was al schokkend om te zien dat mevrouw Thieme, de leider van de *Partij voor de Dieren*, bij de verdediging van haar wetsvoorstel werd bijgestaan door de heer Bart Labuschagne, een docent van de Leidse universiteit die tot voor kort heel aardige stukken schreef over de publieke rol van religie en voor de SGP nog een studie schreef over het belang van het sacrale domein waar 'hedonisten' en 'secularisten' vanaf moesten blijven. Het gedachtegoed waarop het wetsvoorstel van Thieme berust – de idee dat dieren niet essentieel van mensen verschillen, dat zij ook dragers van rechten zijn, en dat dit in de politiek veel meer erkenning moet vinden – is in Nederland verbreid door een directe collega van Labuschagne, Paul Cliteur.

Colofon

Ecclesia, voorheen 'Kerkblaadje', is een uitgave van de Stichting Vrienden van Dr. H.F. Kohlbrugge en verschijnt zaterdags om de veertien dagen.

Redactie: Drs. M. den Admirant, Ds. J.K. Vlasblom, Mw G.M. van Ommen-Middelkoop

Eindredactie: Ds. L.J. Geluk en Dr. H. Klink

Vaste medewerkers:

Dr. J.G. Barnhoorn, Dhr. T. van Es, Dr. R. Fernhout, Drs. H.J. Lam en Dr. M. Verduin.

Redactieadres: Dorpsweg 11, 4223 NA Hoornaar, tel. 0183-581321

Internet-adres: www.ecclesianet.nl

Abonnementsprijs: € 24,- per jaar

Adreswijziging en abonnementen: gm.v.ommen@kpnplanet.nl

Administratie: Baron Bentinckstraat 51, 7731 EK Ommen

tel. 0529 456729, Postbankrekeningnr. 88 71 47

Adm. Ecclesia/Kerkblaadje te Ommen of

Bankrekeningnr. 34.89.69.619 t.n.v.

St. Vrienden van Kohlbrugge te Ommen

Druk: drukkerij Ridderprint, Ridderkerk

Vrijheid van godsdienst

Cliteur heeft ook voorgesteld om de vrijheid van godsdienst af te schaffen omdat dit Grondwetsartikel toch niets aan de vrijheid van meningsuiting zou toevoegen. Gelukkig heeft dit voorstel geen navolging gevonden. Aan het voorbeeld van de rituele slacht kunnen we zien dat het geloof nogal iets meer is dan het hebben van een mening, maar een overtuiging is die het denken en het leven geheel doortrekt.

Maar al is het dat de vrijheid van godsdienst niet uit onze Grondwet is geschrapt, zij is nu wel beperkt. Als het welzijn van dieren in het geding is, kan die vrijheid worden opgeschort of begrensd. Er zijn uit het recente verleden meer voorbeelden aan te voeren waaruit blijkt dat traditionele vrijheden in Nederland een onrustig bezit zijn geworden. In de naam van de emancipatie en de strijd tegen discriminatie is de strijd aangeboden tegen verenigingen en scholen. Een politieke partij die vrouwen al ruim 90 jaar niet op de eigen lijsten wil kandideren, een kerk die al 2000 jaar het sacrament weigert aan mensen die zich niet in 'de staat der genade' bevinden en dat vorig jaar zomer ook nog deed (de 'hostierel'), en scholen voor bijzonder onderwijs die al 100 jaar hun eigen 'onderwijzers' mogen aanstellen, hebben te horen gekregen dat de staat weliswaar geen religie aanhangt maar wel waarden heeft (bedoeld wordt: de waarde van het niet discrimineren). Christelijke scholen, de SGP en de Rooms-Katholieke Kerk moeten zich wel aan de waarden van de huidige seculiere meerderheden houden, ook al staat in de Grondwet dat zij dat niet hoeven te doen.

Ambtenaren die zich in hun geweten niet vrij voelen om homohuwelijken te sluiten, worden door de gemeente Amsterdam voor de keuze gesteld: die opvatting opgeven of een andere baan zoeken. (Het is overigens onbegrijpelijk dat de kerken geen enkele vorm van protest tegen deze ontwikkeling aantekenen. Dat protest en het voortdragen van een traditie willen

zij blijkbaar overlaten aan enkelingen, leken – net zoals de traditie in de negentiende eeuw is doorgegeven vanuit de smalle gemeente van eenvoudige maar getrouwe gelovigen.)

Grondrechten ter discussie

Een modern ideaal – het ideaal van de gelijkheid, tussen mens en dier, man en vrouw, homo en hetero – ontpopt zich nu als een aanslag op oude vrijheden die bescherming boden aan minderheden en als zodanig nooit ter discussie hebben gestaan. Concreet betekent dit dat één Grondwetsartikel, het eerste artikel dat alle vormen van discriminatie verbiedt, is gaan heersen over klassieke grondrechten als de vrijheid van meningsuiting, geloof, vereniging en onderwijs. Als die klassieke grondrechten in strijd komen met dat eerste artikel dat elke vorm van discriminatie verbiedt, dan moeten die rechten wijken of beperkt worden. En we moeten vrezen dat zich de komende jaren nog tal van nieuwe voorbeelden zullen gaan aandienen, niet alleen op het terrein van de dierenrechten (als we nu vanwege het korte lijden van een dier aan het einde van zijn leven een grondrecht willen beperken, waarom zouden we dan geen maatregelen tegen de jacht of de bio-industrie nemen?) maar ook op het terrein van de godsdienstvrijheid.

Vanuit de kringen van de VVD heeft zich al een publicist aangediend die schreef dat na het verbod op de rituele slacht een verbod op de besnijdenis aan de orde moet komen. En als we de besnijdenis verbieden, waarom daarna dan ook niet de doop? Is het niet in strijd met de rechten van het kind om het kort na zijn geboorte een identiteit op te dringen? In Engeland is de verontwaardiging daarover nu al zo groot dat er een beweging is ontstaan die zich inzet voor de 'ontdoping' van de natie.

B.J. Spruyt, Gouda

De afgang van een kerkgebouw

Aan het Spui in Den Haag staat de monumentale Nieuwe Kerk. Ze werd in het midden van de zeventiende eeuw gebouwd, omdat de gereformeerden behoefte hadden aan een nieuw bedehuis naast de twee bestaande kerkgebouwen, de Grote of St. Jacobskerk en de Kloosterkerk. Vanaf 1656, toen er voor het eerst werd gepreekt, tot 1967 is de kerk voor de eredienst in gebruik geweest. Als gevolg van teruglopend kerkbezoek en gebrek aan financiële middelen

voor een dringend noodzakelijke restauratie moest de kerk worden gesloten. Om het gebouw als historisch monument te doen voortbestaan en een nieuwe bestemming te geven, werd in 1970 de *Stichting Nieuwe Kerk* in het leven geroepen. Met subsidies van Rijk, gemeente en provincie vond in de jaren zeventig een ingrijpende restauratie plaats. Sindsdien is de Nieuwe Kerk in gebruik als cultureel centrum.

Ter gelegenheid van het veertigjarig bestaan van

de *Stichting Nieuwe Kerk* verscheen kortgeleden een publicatie onder de titel *Uit Padmoes verzezen*. De Nieuwe Kerk verrees namelijk op een terrein waar zich tevoren de rosse buurt Padmoes bevond. Op 2 mei 1656 werd het bedehuis in gebruik genomen in een dienst, geleid door de oudste predikant Eleazar Lootius. De dominee preekte over Marcus 11: 17: *"Ende hij leerde, segghende tot haer: en isser niet geschreven: Mijn Huys sal een Huys des gebeds genaemt worden allen volcke?"*. Een andere predikant, Joannes Vollenhove (1631-1708), die in 1665 naar Den Haag kwam, schreef later in een gedicht over de Nieuwe Kerk onder meer het volgende:

*Weleer stont Padmoes hier, een slijknest,
nu 'st vergeten.*

*Nu straalt er hemels licht: en 't mag wel Patmos
heten.*

*Nu klinkt hier Godts bazuin: men diende er
's afgronts standert.*

Zoo wort een wildernis in Eden zelf verandert.

Drie eeuwen lang is in dit kerkgebouw het Woord bediend. Jammer genoeg wordt hieraan in de genoemde publicatie betrekkelijk weinig aandacht geschonken. Wel bevat het boek een hoofdstuk met het opschrift: "Rondom het Woord", maar daarin gaat het over een avondmaalsdienst in de achttiende eeuw (in deze dienst, gehouden op 30 november 1755, ging ds. Gosuinus van Kessel voor, wiens preek over de tweede bede van het Onze Vader, *Uw Koninkrijk kome*, in druk verscheen).

Over de evangeliebediening in en rond de Nieuwe Kerk lichten verschillende andere bronnen ons in. Het kerkgebouw was jarenlang het centrum van wijk 4 van de Hervormde gemeente. In de eerste drie decennia van de twintigste eeuw, van 1902 tot 1931, was de gevierde kanselredenaar dr. E.J.W. Posthumus Meyjes (1871-1949) de wijkpredikant. Dit wilde in die tijd overigens niet zeggen dat hij voornamelijk in zijn "wijkkerk" voorging. De Haagse dominees preekten toen om de beurt in diverse kerkgebouwen. Maar wel was de wijk rond de Nieuwe Kerk het voornaamste werkterrein van dr. Posthumus Meyjes. Zijn catechisaties in deze kerk trokken zoveel belangstelling, dat het na afloop was alsof er een kerkdienst eindigde. Toen ds. Posthumus Meyjes in 1931 de wijk overdroeg aan ds. A.J. Wormgoor, publiceerde hij in de *'s-Gravenhaagsche Kerkbode* zijn "herinneringen uit wijk IV". Later werkten hier predikanten van hervormd-gereformeerde signatuur, eerst ds. H. Talsma (van 1943 tot 1947) en daarna ds. P. van den Berg (van 1947 tot 1962).

Bij een herindeling van wijkgemeenten in 1962 werden de wijk rond de Nieuwe Kerk en die rond de Zuiderkerk samengevoegd tot wijkgemeente 1 met ds. J.H. Boerlijst als predikant. In de Nieuwe Kerk vonden in die jaren nog allerlei diensten plaats, variërend van padvindingsjeugddiensten tot "Bondsdiensten" en diensten van ds. G. van Haasen voor Nederlanders uit Indonesië. Hoewel het kerkbezoek over het algemeen duidelijk terugliep, was de kerk in sommige diensten nog steeds goed bezet. Het verval van het gebouw nam intussen zienderogen toe, maar er was geen geld voor een hoognodige restauratie. Daardoor faalden de plannen van een culturele commissie om de Nieuwe Kerk ook voor concerten en culturele evenementen te gebruiken. Vanaf 1963 werden enkele cantatediensten gehouden, waarvoor veel belangstelling bestond. Het werd echter steeds duidelijker dat een sluiting van het kerkgebouw niet meer te vermijden was. In 1964 werd besloten gedurende de wintermaanden geen kerkdiensten te houden. De laatste dienst vond plaats op zondag 29 oktober 1967. Het was een cantatedienst, geleid door ds. Boerlijst, die twee maanden tevoren afscheid had genomen van zijn Haagse wijk en predikant in Ridderkerk was geworden.

Begin 1970 werd de *Stichting Nieuwe Kerk* opgericht met als doel: het in goede staat brengen en onderhouden van de Nieuwe Kerk, om deze in het algemeen en plaatselijk belang te doen voortbestaan en tevens geschikt te doen zijn voor kunstbeoefening en andere culturele doeleinden, "in overeenstemming met de waardigheid van het gebouw." De stichting, waarin naast de Hervormde gemeente ook anderen deelnamen, kreeg het kerkgebouw voor 99 jaar in erfpacht. Dank zij subsidies van Rijk, gemeente en provincie kon een uitwendige restauratie worden uitgevoerd, die in 1973 was voltooid. In deze staat zou het gebouw weer voor de eredienst kunnen worden gebruikt, maar hieraan bestond juist geen behoefte meer. Om het gebouw ook voor andere doeleinden te kunnen gebruiken, waren een volledige restauratie en een verbouwing noodzakelijk. Deze kregen in de volgende drie jaar hun beslag. In 1977 kon de Nieuwe Kerk als concertzaal in gebruik worden genomen. Voor de exploitatie van het gebouw werd een overeenkomst met het Nederlands Congrescentrum gesloten, later met de Jaarbeurs Utrecht. De kerk is sindsdien als muziek-, congres- en partycentrum in gebruik. Slechts eenmaal, in de zomer van 2009, werd er nog een dienst gehouden in het kader van de Haagse kerkendagen.

Naast het gebouw verrees, ondanks ernstige

bezwaren van de Stichting Nieuwe Kerk, een theatercentrum, hoewel de gemeenteraad enkele jaren eerder de naaste omgeving van de kerk als beschermd stadsgebied had aangewezen!

In het gebouw herinneren de kansel en het orgel nog aan de oorspronkelijke bestemming. En ieder die de kerk aan het Spui binnengaat, komt door een toe-

gangsportaal met het opschrift:

HET WOORD DES HEEREN BLIJFT
IN DER EEUWIGHEID.

M. den Admirant, 's-Gravenhage

Nemen andere machten de plaats in van het christendom?

Algemeen

Volgens de Amerikaanse Joodse Esther Jungreis leven wij in opmerkelijke en gevaarlijke tijden, tijden waarin we de voetstappen van de Messias kunnen horen. Zij schrijft dit in haar artikel *Deaf and Dumb* (Doof en Dom) van 18 mei 2011. Helaas blijken talrijke mensen hiervoor doof te zijn. Waarom zijn mensen doof? Het antwoord is dat veel mensen met dit gegeven geen rekening meer houden. Juist in deze tijd zijn er veel andere geluiden die mensen afleiden van dit horen. Het is tegenwoordig zeldzaam dat iemand nog een ogenblik de tijd neemt om eens over serieuze zaken na te denken. We zien momenteel dat mensen veel van hun tijd besteden aan e-mail, internet, TV, videogames etc. Hier komt nog bij de drukte van het dagelijkse werk, de vele verplichtingen etc. Dit alles zorgt ervoor dat het echte (geestelijk) horen verdwijnt. We zijn volgens Esther Jungreis doof, dom en blind geworden voor de geestelijke en materiële machten die ons momenteel bedreigen. Wij vinden ons geweldig met onze moderne leefstijl en liberale opvattingen. Het is zelfs zo dat wereldschokkende gebeurtenissen ons weinig of niet meer raken. We zien niet dat de voortdurende escalatie van grootschalige natuurrampen en sociale rampen in de wereld, iets ongewoons in zich hebben. Voorbeelden zijn: de enorme sterfte van vogels en vissen, de schade aan oerwouden, overstromingen en de financiële schulden en corruptie. Het is een psychologisch gegeven dat preventie en waarschuwingen veelal niet tot gedragsverandering leiden. Mensen hebben de neiging die te ontkennen of te negeren.

Onze aarde bestaat echter uit natuursystemen (bijv. water, flora, fauna, klimaat) en sociale systemen (bijv. samenlevingen) die met elkaar verbonden zijn. Nu is het zo dat systemen flexibel zijn. Zij kunnen groeien en zich aanpassen aan veranderingen. Maar daaraan zijn grenzen. Wanneer deze kritische grenzen bereikt worden dan knapt als het ware het elas-

tiel. Rampen en chaos zijn dan het gevolg. Zeker als genoemde systemen niet goed onderhouden en bestuurd worden. Het lijkt er op dat onze natuurlijke en sociale systemen op aarde gaan vastlopen en chaotisch worden. Wellicht denkt God er ook zo over. Een van de dingen die ons bezig kunnen houden, als we weten te horen, is of, nu het christendom in ons land afneemt, er andere machten voor in de plaats komen. Met die vraag voor ogen willen we eerst naar het Midden-Oosten kijken.

Voorbeelden in het huidige Midden-Oosten?

In het huidige islamitische Irak worden de christenen verdreven. Dit meldt de organisatie *Kerk in Nood* in april 2011. In Egypte zijn Koptische kerken in brand gestoken en is er geweld tegen christenen door radicale moslims, schrijft het A.D. van 15 mei 2011. Esther Jungreis beweert dat wij naïef zijn en ons laten misleiden door te denken dat er in het Midden-Oosten democratische staten zullen ontstaan. Wij ontkennen de werkelijkheid daar. Dit blijkt uit de haat tegen Joden en christenen. Het is toch merkwaardig dat hier noch vanuit Rome, noch vanuit andere christelijke modaliteiten in de wereld nauwelijks of geen acties tegen zijn ondernomen. Zij vraagt zich af waarom niet? Waarschijnlijk omdat wij allemaal menen dat wij genoeg hebben aan onze eigen problemen en er niet bij betrokken willen worden.

In ons land

In West Europa en ook in ons land worden christenen niet vervolgd. Toch is het christendom aan slijtage onderhevig. We zien de christelijke cultuur momenteel als het ware wegsmelten in de vloeistof van de seculiere cultuur. De wetten in de Bijbel staan onder de wetten van het Europese Hof in Straatsburg en onze Grondwet. De samenleving houdt zich niet meer zoals in het verleden aan de christelijke waarden en nor-

men, die het gedrag van de mensen richtlijnen gaven. Karen Armstrong schrijft in haar boek, *Een geschiedenis van God*, 1997, dat in de 18^e eeuw de filosofen David Hume in Schotland en Denis Diderot in Frankrijk twijfelden aan een godsbewijs. Zij beweerden dat er geen reden is om in iets te geloven, wat buiten onze zintuiglijke waarneming valt. Inmiddels blijkt dat het wel mogelijk is dat er naast onze zintuiglijke waarneming een hoger bewustzijn bestaat, waar andere geestelijke werelden kunnen worden waargenomen. De secularisering heeft zich echter doorgezet, waarbij godsdienst is vervangen door ideologieën zoals het liberalisme, socialisme etc. De christelijke cultuur moet zich nu houden aan de seculiere cultuur en valt onder de wet van vrijheid van godsdienst. Zij staat op hetzelfde niveau als de Islam, Hindoeïsme, Boeddhisme etc. waar zij mee moet concurreren. Het is merkwaardig dat politici, die de SGP een polder-Talibaan noemen en godslastering uit de wet willen laten verdwijnen, wel sterk opkomen voor de Islam.

Zwakheid van een cultuur

Het is bekend wanneer een cultuur of een godsdienst zwak wordt er iets anders voor in de plaats komt. We zien nu dat het christendom verdrongen is door de seculiere ideologieën en andere godsdiensten. Kerkbezoek is vervangen door koopzondagen. De kerk en christelijke organisaties hebben weinig weerwoord op de beweringen van atheïstische hoogleraren in tijdschriften en media. Men kan zich afvragen waar zijn de overtuigende christelijke wetenschappers gebleven? Bij de EO ziet men hen niet meer in programma's. In de grote steden heeft de Islam veel religieus marktaandeel veroverd op het christendom en heeft zij zich stevig verankerd.

Geestelijke machten?

Wie denkt dat het bovenstaande slechts te maken heeft met gewone sociale en economische veranderingen vergist zich. De sociale veranderingen in ons land hebben ook wederzijdse verbanden met veranderingen in de onzichtbare geestelijke werelden. Dit betekent

dat andere geestelijke machten de geestelijke ruimte binnenstromen, vanwege het feit dat het christendom ernstig aan kracht verliest. Veel mensen juichen dit toe, omdat zij zich bevrijd voelen van het christelijke gezag. Dit blijkt uit de vaak negatieve reacties van mensen in de media, op het internet etc. De vraag is hoe lang zij blijven denken dat de samenlevingscultuur van nu tot echte 'bevrijding' leidt? Wat te denken van de vele rolluiken bij huizen en gebouwen, aangebracht om zich te beschermen tegen criminaliteit en van de camera's, die geweld, agressie en overlast moeten registreren. We zien tevens een toename van corruptie van overheids geld en diploma-inflatie, waarbij de hogeschool *Inholland* als een voorbeeld fungeert.

Afsluitend

Wellicht bent u het met het bovenstaande niet eens. Het is veel te pessimistisch en het strookt niet met de werkelijkheid. U meent dat het goed gaat met het christendom in ons land en dat het kerkbezoek na verloop van tijd weer zal toenemen. U bent ook van mening dat verkeerde geestelijke machten niet bestaan.

Deze visie zou al lang achterhaald zijn door bepaalde wetenschappers. De gevaarlijke geestelijke machten die in de Bijbel vermeld zijn, zijn dus geen bedreigingen. Het zijn slechts verzinsels van mensen die niet beter wisten. Daarnaast hoort u van sommige theologen dat het bij alle godsdiensten over dezelfde God gaat. Maar de vraag blijft over: Wat is het bewijs van deze wetenschappers en theologen?

Dr. F. de Graaff schrijft in zijn boek *Jezus de Verborgene*, 1987, dat bovenaardse machten een sluier kunnen weven in het geestelijk gebied boven ons, waardoor de bijbelse openbaring afneemt. Het resultaat is dan de verdringing van het christelijk geloof. Secularisatie en andere godsdiensten zijn dan het resultaat. De vraag die zich opdringt is of dit mogelijk is of juist niet?

H. Dubbelman, 's-Gravenpolder

Guido de Bres en de Nederlandse Geloofsbelijdenis

In vroege morgen van 2 november 1561, 450 jaar geleden dus, vond het personeel van het kasteel van Doornik in de Zuidelijke Nederlanden een pakje, bestaande uit enkele brieven en een geschrift dat we kennen als de *Confessio Belgica* of *Nederlandse Geloofsbelijdenis* (NGB). Dit geloofsgetuigenis in

37 artikelen behoort tot een van de belijdenisgeschriften van het gereformeerd protestantisme, niet alleen in Nederland, maar ook, getuige tal van vertalingen, in het buitenland tot Korea en Japan toe.

Met de kennis en waardering van dit geschrift is het, naar te vrezen is, matig gesteld. Velen beschou-

wen het als een historisch document, een museumstuk dat ver van hun eigen geloofsbeleving afstaat. Traditie scoort niet hoog onder het kerkvolk. En in een emotie-cultuur moet het geloofsgoed in de vorm van een belijdenisgeschrift vaak wijken voor het gevoel. Niet: ik geloof dat..., maar ik voel het zo, dus is het zo. Zonder de betekenis van het gevoel en de beleving te ontkennen is het toch te betreuren dat de kennis van onze traditie afneemt. Want ik ben er van overtuigd dat er in onze traditie schatten liggen die ook vandaag ons kunnen helpen tegen de waan van de dag in te ontdekken wat Bijbels geloven en leven betekent. En als taal van de zestiende eeuw ver van ons afstaat, welnu een goede hertaling van dit geschrift in hedendaags Nederlands kan helpen deze taalbarrière te slechten.

De *Stichting Refo500* heeft er dan ook goed aan gedaan om in een vorstelijk en fraai geïllustreerd boek aandacht te vragen voor dit document en vooral voor de auteur van de NGB, de Zuid-Nederlandse prediker Guido de Bres. Het grootste deel van het boek wordt gevormd door een biografie van de hand van dr. Emile M. Braekman, een geleerde die zich al meer dan een halve eeuw bezig gehouden heeft met het levenswerk van De Bres. Daarnaast treffen we een aantal korte bijdragen aan van onder andere de kerkhistorici W. van 't Spijker, E.A. de Boer en F. van der Pol, over onderwerpen als: de Doperse bewegingen, de relatie van De Bres tot de kerkvaders, de hagenpreken en de Beeldenstorm, thema's uit de NGB en de verspreiding van dit boekje. Al met al een prachtig boek, een leesboek en een kijkboek dat we dan ook van harte aanbevelen. De prijs is voor wat geboden wordt, beslist niet te hoog. Het vormt een mooie aanvulling op het boek van professor W. Verboom over de theologie van de Nederlandse Geloofsbelijdenis.

Predikant

De Bres werd waarschijnlijk in 1522 geboren in Bergen (Henegouwen) in een rooms gezin. In de jaren 20 horen we al van lutheranen in deze stad en van overheidsmaatregelen tegen de 'nieuwe leer'. Volgens zijn eigen getuigenis kwam hij nog vóór zijn vijfentwintigste levensjaar tot bekering. Zijn nieuwe overtuiging was vrucht van een weloverwogen beslissing. We hebben geen uitvoerig verslag van zijn bekering. Maar we mogen aannemen dat bestudering van de Bijbel hem bij de waarheid van het evangelie bracht. Vervolgingen in Bergen dwongen hem de wijk te nemen naar Londen waar hij in aanraking kwam met tal van vluchtelingen uit de Nederlanden. Ook ontving hij er een summiere opleiding aan de 'Prophetie' van de Waalse gemeente. Na zijn terugkeer wijdt hij in prediking en

Het bloed der martelaren

Gods liefste, tot de dood getrouwe kind'ren
Zijn stervende den Antichrist te sterk,
Want hun vergoten bloed is 't zaad der Kerk:
Wat macht ter wereld zou zijn bloei verhind'ren?

En geen seizoen zal ooit de oogst doen mind'ren,
Der jonge ranken, kenbaar aan het merk
Van 't daaglijks snoeien, 's Landmans teerste werk
Als sappen van de Wijnstok hen doorzind'ren.

Zij zijn verkoren, gave vrucht te dragen,
De nieuwe wijn van 't godd'lijk welbehagen;
Uit al hun pijnen heeft God hun bereid
Voor Hem te bloeien tot in eeuwigheid.

In 't oogstgetij zijn 't meest vruchtbaar bevonden
De ranken door Zijn snoeimes 't felst geschonden.

A. Wapenaar (1883 – 1967)

gemeenteopbouw zijn krachten aan de evangelischen in Rijssel. Daar schreef hij ook zijn eerste werk *Het wapen van het christelijk geloof*, een strijdscript om zijn broeders te bemoedigen en tevens om zijn doperse tegenstanders te bestrijden. Zijn leven lang – en je leest het ook met zoveel woorden in de brief bij de aanbieding van de NGB – zal hij opkomen voor het gezag van de wettige overheid. Zijn verzet tegen overheidsmaatregelen vloeit voort uit zijn gehoorzaamheid aan het Evangelie en zijn overtuiging dat in Christus alleen ons heil te vinden is.

Een studieperiode in Lausanne en Genève brengt hem in contact met Beza en Calvijn. Hij maakt er in 1559 de opening van de Academie mee. In dat jaar trouwt hij met Catherine Ramon. Indrukwekkend is de wijze waarop deze vrouw haar man gesteund heeft en zijn zwervend bestaan, voortdurend bedreigd door vervolging, heeft gedragen. Margaretha van Parma, de landvoogdes, probeerde aan de wens van Filips II tegemoet te komen door met strenge plakaten tegen de ketters de aanhangers van de Reformatie het zwijgen op te leggen. Tegenwerking van enkele lokale overheden en van een aantal edelen zorgden soms voor een adempauze, maar de totaalindruk is toch dat De Bres en zijn collega's voortdurend gewerkt hebben onder de slagschaduw van de vervolgingen, bedreigd door martelingen, verbanning en verbeurdverklaring van hun goederen, terwijl ze in vele gevallen hun getuigenis met de dood moesten bekopen. Sommigen kwamen er toe onder de druk van de overheden hun evangelische overtuiging te herroepen. Maar velen hebben blijmoedig en volhardend stand gehouden en bij hun terechtstelling getuigd van de zekerheid van hun geloof in Christus. De tijdsomstandigheden brach-

ten met zich mee dat De Bres op verschillende plaatsen gewerkt heeft: in Doornik, Antwerpen, aan het hof in Sedan en in zijn laatste periode in Valenciennes.

Roerige tijd

Braekman plaatst op een boeiende wijze zijn arbeid in de omlijsting van de tijd, de religieuze en politieke situatie. Naar buiten toe was er de dreiging van de roomse overheden en de dopers. Naar binnen toe had De Bres te maken met heethoofden die de overheden provoceeden door hun optreden. In een boeiend opstel vertelt Cees Verheij hoe grote groepen mensen bij wijze van protest psalmenzingend de straat opgingen (de zgn. 'chanteries'). De Bres vond een dergelijk optreden, evenals Calvijn, schadelijk en provocerend. "Zij zullen een grote vervolging afroepen over de kerk van gelovigen."

Wanneer de overheid aan hen geen kerken ter beschikking stelt, besluit men het vrije veld in te gaan en te preken in de publieke ruimte (hagenpreken). Om zich te beschermen tegen de soldaten van de magistratuur, draagt men wapens bij zich. De Bres had moeite met de aanwezigheid van wapens. In 1566 barstte de Beeldenstorm los. De Bres en zijn collega De la Grange houden zich afzijdig. Het waren de radicalen onder de calvinisten die de kerken op deze wijze wilden zuiveren. Verheij wijst er op dat De Bres, als iemand die behoorde tot de gematigde stroming ten aanzien van de overheid, evenals Calvijn, een tussenweg koos tussen het absolutisme van Filips II en de anarchie waar radicale stromingen zich aan overgaven. De Bres was geen lakei van de overheid, maar juist omdat hij de overheid zag als dienaar van God sprak hij haar aan op haar verantwoordelijkheid om aan de aanhangers van de Reformatie ruimte te geven.

In discussies met zijn tegenstanders beriep hij zich er op dat zij niets wilden doen wat tegen de leer van het Evangelie inging. Met zijn grote kennis van de kerkvaders wist hij de argumenten van de roomse geestelijken betreffende het gezag van de paus, de tradities en de mis te weerleggen.

Wanneer in september 1566 in Valenciennes een opstand uitbreekt, omdat men het avondmaal wil vieren in de kerken, schrijft de heer van Noircarnes aan de landvoogdes: "Mevrouw, er is geen tijd meer om te veinzen en we moeten er met goede vendels heengaan." De stad wordt belegerd. De Bres doet een uiterste poging om te onderhandelen. Het mocht niet baten. Hulp van de kant van de edelen blijft bovendien uit. In maart 1567 wordt de stad zesendertig uur lang gebombardeerd. 23 maart trekt de vijand de stad bin-

nen. De predikanten waren niet gevluht, maar hielden zich verborgen. Maar op 31 maart werden ze gearresteerd en in Doornik opgesloten.

In hoofdstuk 11 geeft de schrijver een uitvoerige weergave over het proces dat uiteindelijk leidt tot de terechtstelling op 31 mei 1567, gedocumenteerd door een groot aantal citaten uit de geschriften van Jean Crespin en van Guido de Bres zelf. Ontroerend is het te lezen hoe De Bres in brieven aan gemeenteleden in Valenciennes en aan zijn moeder hen bemoedigt en rekenschap geeft van de hoop op God. De troostbrief aan zijn moeder, zegt Braekman, kan men beschouwen als zijn geestelijk testament. Het verdriet om de scheiding heeft als keerzijde de vreugde om de nabijheid van de Here Jezus. "Hij is hier gevangen met mij: ik bedoel Jezus Christus, mijn Meester. Ik zie Hem met de ogen van mijn geest, opgesloten in mijn donkere en duistere gevangenis, gelijk Hij mij door Zijn zeer waarachtig Woord beloofd heeft om al de dagen met mij te zijn tot het einde toe..." Het is het getuigenis van een man die door zijn krachtige persoonlijkheid, zijn geleerdheid, zijn moed en godsvrucht van grote betekenis is geweest voor de zaak van de Reformatie.

Geen dor betoog

Wie kennis neemt van de levensgang van deze martelaar van het christelijk geloof en dan de artikelen uit de NGB leest, kan onmogelijk vol houden dat we hier te maken hebben met een dor betoog. Zeker, tussen de zestiende en de eenentwintigste eeuw liggen meer dan vier eeuwen. Kerk en samenleving zijn ingrijpend veranderd. Het christelijk gemenebest van de zestiende eeuw heeft plaats gemaakt voor een plurale democratie. Er is – anders dan in de tijd van De Bres – een veelheid van kerken en geloofsgemeenschappen. Oude fronten zijn verschoven. We zullen dat bij de vertolking van de belijdenis moeten bedenken. En toch is als het gaat om de grote thema's van schepping en zonde, heil en heiliging, kerk en samenleving een grote mate van continuïteit. Het is eenzelfde geloof dat ons met De Bres en zijn medestanders verbindt. Daarom is deze belijdenis geen museumstuk, maar wijst ze ook in de wereld van vandaag een weg om te gaan, een weg die ons altijd weer brengt bij de Bijbel als bron en norm voor een belijdende kerk.

A. Noordegtraaf, Ede

Emile Braekman, Erik de Boer (red.), *Guido de Bres, zijn leven, zijn belijden*, Uitgeverij Kok, Utrecht 2011, 414 p. € 39,90.